

HUKUK PENCERESİNDEN GEZİCİ MEVSİMLİK TARIM İŞÇİSİ ÇOCUKLAR

Seda AKÇO
Bürge AKBULUT
Avukat

Özet

Gezici mevsimlik tarımda çocuk işçiliği yoksulluğun hem sonucu hem sebebi olarak karşımıza çıkıyor. Bu nedenle, gezici mevsimlik tarım işçiliği ile mücadelede hukukun rolü araştırıldığında, yasaklayıcı, denetleyici ve cezalandırıcı yanını ele almak yeterli olmaz. Önleyici ve koruyucu düzenlemelerin yeterliliğini; asgari ücretin belirlenmesinden başlayarak, çalışma ve yaşama koşullarına ilişkin düzenlemeler ile birlikte çocuk koruma alanındaki düzenlemelerin yeterliliğini tartışmamız gerekir.

Çocukların gelişimlerine zarar verecek işlerde veya biçimde çalıştırılmasını önlemeye yönelik standartların tek amacının, çocuğu bir herhangi bir işkolunda çalışmaktan alıkoymak olmadığını dikkate almak gerekir. Amaç çocuğun gelişimini güvenli biçimde sağlayabilmesini teminat altına almaktır. Öyleyse, çocuğun nereye gideceğini, ne yiyeceğini, nerede yaşayacağını dert etmeden tarladan uzak tutmayı hedefleyen bir mücadele biçiminin amaçla ilişkisi olmadığını göz önünde tutmak zorundayız.

Anahtar sözcükler: Çocuk işçiliği, hukuk, mevsimlik tarım işçileri.

Seasonal Migrant Children Employed in Agricultural Works, In Terms of Law

Abstract

Seasonal migrant child labor in agriculture is both the result and the cause of the poverty. Therefore, it would not be sufficient to focus only on prohibitive, supervisory and punitive aspects of the law when investigating the role of law in the fight against seasonal migrant child labour in agricultural works. The adequacy of the preventive and protective legislation and of child protection

regulations along with legislation on working and living conditions, starting particularly from the determination of minimum wage rates should be discussed. It should be considered that the sole purpose of the standards towards preventing children from working in the jobs and under the conditions which might damage their development is not keeping children from working in specific sectors. The main purpose is to ensure healthy and safe development of the children. So, it should be noted that such a perspective for fighting against child labour aiming at keeping children away from the farm without paying any attention to where children would go, what they would eat and where they would live has nothing to do with the main purpose.

Key words: Child labor, law, seasonal agricultural workers.

Giriş

Çocukların çalışması konusunun günümüzde çocukların gelir getirici faaliyetlerde bulunması meselesinden ayrı olarak değerlendirilmesi, ikisinin sınırının net olarak çizilmesi gerekmektedir. Burada öncelikle çocukların gelir getirici faaliyetlerde bulunması olanağı arttıkça ve çocuklar bu olanağı değerlendirdikçe, “çocukluk” kavramının da yeni bir anlam kazanacağını ve bunun çocukluk durumu açısından ilgi çekici bir gelişme olacağını belirtmek gerekir.

Bu yazının konusu, ne yazık ki bu heyecan verici gelişme alanı değil olanakların hem çağ olarak hem sınıf olarak uzağındaki çocuklardır.

Bu yazı içerisinde çocukların gelişimlerine zarar veren ve haklarını kullanmasını engelleyen çalışma biçimlerinden biri olan gezici mevsimlik tarım işçiliği, bu alanı düzenleyen hukukun yeterliliği kapsamında ele alınmaya çalışılacaktır.

Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinden Biri: Gezici Mevsimlik Tarım İşçiliği

Gezici mevsimlik tarım işçiliği, tarım işçiliğinden farklı ve riskli bir çalışma alanıdır çocuklar için. Tarım işçiliğinin güneşe maruz kalma, böcek ısırması, eğilerek çalışma, ağır yük taşıma gibi sağlık risklerine ek olarak gezici mevsimlik tarım işçisi çocuklar; çadırdaki yaşama, yeterli beslenememe, okula gidememe, düzenli sağlık kontrollerinden yararlanamama gibi tehlikelere karşı da korumasızdırlar.

Türkiye, 2003 tarihli Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi ile tarımda aile işleri dışında, ücret karşılığı gezici ve geçici tarım işlerinde çalışmayı, en kötü biçimde çocuk işçiliği olarak kabul etmiştir. Bu kabul, gezici mevsimlik tarım işçiliğinin 182 sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin işçinin Acil Eylem Sözleşmesi'nin etki alanı içerisinde ele alınmasını sağlamıştır (1).

Zamana Bağlı Politika ve Program çerçevesi, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerini 10 yıl içerisinde önlemeyi hedeflemektedir: *"Hükümet, çocukların çalışma yaşamına girmesinde temel nedenleri oluşturan yoksulluğun ortadan kaldırılması, eğitimin kalitesinin ve ulaşılabilirliğinin artırılması, toplumsal bilinç ve duyarlılığın artırılması ve detayları programda verilen geniş kapsamlı tedbirlerle çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin 10 yıllık bir zaman periyodu (ilgili kurum ve kuruluşlar ile gönüllü kuruluşların görüşleri doğrultusunda 2005-2015 dönemini kapsamaktadır) içinde önlenmesini temel hedef olarak almıştır."*

Hedef belirlenirken, önlemenin hangi yollar ile yapılacağı da tarif edilmiştir:

1. Yoksulluğun ortadan kaldırılması,
2. Eğitimin kalitesinin ve ulaşılabilirliğinin artırılması,
3. Toplumsal bilinç ve duyarlılığın artırılması,
4. Diğer tedbirler.

2015 sona erdi ve maalesef bu hedeflere ulaşamadı. Sadece genel olarak çocuk işçiliği değil, Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi ile Türkiye'nin çocuk işçiliğinin en kötü biçimi saydığı üç iş kolunda çocuk çalıştırılması önlenemedi. DİSK-AR tarafından hazırlanan Türkiye'de Çocuk İşçiliği Gerçeđi 2015 Raporu'na göre (3); okuyan

ve aile gelirine katkı sağlamak için çalışan çocuk işçilerin oranı yüzde 24'tür. Bu çocuklardan 6-14 yaşındakiler ortalama haftada 28 saat, 15-17 yaş grubundakiler ise 45 saat çalışmaktadır. 6-17 yaş grubundakiler yüzde 58.7'si okula gidememektedir. Okula devam etmeyen çocuklar ise haftada 54 saat çalışmaktadır.

Gezici Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Sebebi ve Sonucu Olarak Yoksulluk

Gezici mevsimlik tarım işlerinde çalışan çocuklar yoksulluk sebebiyle bu alanda çalışmakta ve bu alanın çalışma koşulları onları yoksulluğa mahkum etmektedir. Bu nedenle, Zamana Bağlı Program ve Politika Belgesinin en önemli hedefi yoksulluk ile mücadeledir. Çünkü yoksulluğun çocuk üzerindeki tek etkisi çocuk işçiliği değildir. Yoksulluk yetersiz beslenme, okula devamsızlık, ebeveyn desteğinden yoksunluk gibi sonuçlar doğurmakta bu da çocuğun gelişimini esaslı bir biçimde olumsuz etkileyerek çocuğu yoksulluk döngüsüne mahkum etmektedir.

Sebepler olarak yoksulluk

Türkiye'de gezici mevsimlik tarım işçilerinde çalışmaya yönelik işgücü arzı farklı sosyoekonomik sebeplerden kaynaklanmakta ve buna bağlı olarak da farklı istihdam biçimleri görülmektedir. Ancak, gezici mevsimlik tarıma çocuk işçiliği açısından bakıldığında ağırlıklı sebep yoksulluktur. Ebeveyni çocuğunu çalıştırmaya iten yoksulluk olgusu reel bir durum da olabilir, ailenin ihtiyaç/gelir oranının algısı da olabilir. Gezici mevsimlik tarımda çocuk işçiliğinden söz edildiğinde gündeme gelen, ailenin düğün vb. lüks harcamaları için çocuklarını çalıştırdıkları tezine dayalı aileleri ikna etme çalışmalarının mesnete uygun olmadığını görmek gerekir.

Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert ortanca gelirinin yüzde 60'ı dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre 2015 yılında yoksulluk oranı yüzde 21,9'dur (5). Finansal sıkıttı olma durumunu ifade eden maddi yoksunluk oranı ise %30,3'dür. Bunlar içerisinde yemek masrafını karşılayamayanların oranı %35,8'dir.

Tablo-1'de tarım sektöründe yıllık fert gelir dağılımı görülmektedir. Bu tabloda ilk yüzde 20'lik grup en düşük gelire sahip olan nüfusu göstermektedir. Son yüzde 20'lik grup ise en yüksek gelire

Tablo-1: Tarım sektöründe eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre sıralı yüzde 20'lik gruplar ve gelir türlerine göre yıllık fert gelirinin dağılımı, 2006-2015

Yıllar	Gelir Dilimleri					
	Toplam	En yoksul gelir dilimi (%)	İkinci (%)	Üçüncü (%)	Dördüncü (%)	En varlıklı gelir dilimi (%)
2006	100.0	9.9	14.0	17.0	21.8	37.4
2007	100.0	13.6	17.5	18.7	19.8	30.5
2008	100.0	12.6	16.8	19.2	23.2	28.3
2009	100.0	12.0	17.5	18.8	22.4	29.3
2010	100.0	11.0	16.3	16.4	23.4	32.9
2011	100.0	10.0	13.9	15.7	22.3	38.1
2012	100.0	8.9	15.1	16.8	20.7	38.5
2013	100.0	9.0	13.1	16.7	21.9	39.3
2014	100.0	9.3	14.4	17.4	24.5	34.4
2015	100.0	8.0	13.4	15.7	22.6	40.3

Tablo-2: Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre sıralı yüzde 20'lik gruplar itibarıyla yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirinin dağılımı, 2006-2015

Yıllar	Gelir Dilimleri					
	Toplam	En yoksul gelir dilimi (%)	İkinci (%)	Üçüncü (%)	Dördüncü (%)	En varlıklı gelir dilimi (%)
Yüzde (%)	100.0	6.1	10.7	15.2	21.5	46.5
Ortalama	16 515	5 065	8 850	12 520	17 785	38 368
Ortanca Değer	12 492	5 306	8 812	12 492	17 558	30 993

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2015

sahip olan gruptur. Tablodaki verilere göre, tarım sektöründe gelir eşitsizliğinin yıllar içinde arttığı açıkça gözlenebilmektedir.

Tablo-2'de ise gelir gruplarının yıllık ortalama gelirleri görülmektedir. Buna göre 2015 yılı için ilk yüzde 20'lik grubun aylık geliri 422,00 TL, dördüncü yüzde 20'lük grubun aylık geliri ise 1.463,00 TL'dir. Bu iki tabloya birlikte bakıldığında tarımda çalışan nüfusun yaklaşık %53'ünün aylık gelirinin Türk-İş Konfederasyonu tarafından 2015 Aralık ayı için belirlenen bir kişinin geçim maliyeti olan 1.683.00 TL'nin altında olduğu görülür (7).

Gelir dağılımındaki bu eşitsizlik bölgelere göre de değişiklik göstermektedir. TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasına göre (6); ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirinin en düşük olduğu bölgeler 8 bin 89 TL ile TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır), 8 bin 184 TL ile TRC3 (Mar-

din, Batman, Şırnak, Siirt) ve 8 bin 773 TL ile TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) şeklinde sıralanmaktadır. Bu iller sadece fındık için değil, bütün ürünler için gezici mevsimlik tarım işçisi göçü veren illerdir.

Sonuç olarak yoksulluk

İşin acı tarafı, bu işçilik biçimi yoksulluk sorununa çare olmamaktadır. Bir başka deyişle, çalışmak sadece yoksulluk standartlarını sürdürmeye yaramaktadır. İstenirse şöyle de denilebilir: Bu çalışma biçimi, açlıktan ölmeyi engellemektedir.

Gezici mevsimlik tarım işçileri ağırlıklı yevmiyeli olarak çalışmaktadır. Yevmiyenin valilik kararı ile belirlendiği yerlerde asgari ücret esas alınarak günlük ücret belirlenmektedir. Oysa, diğer işkollarında asgari ücretli kişi sosyal güvenceye ve iş güvencesine sahipken bu iş kolunda böyle bir güvence yoktur. Gezici mevsimlik tarım işçileri,

Tablo-3: Hanehalkı fertlerinin esas işteki durumlarına göre yıllık ortalama gelirleri, 2015

İşteki durum	2015 yılı
Toplam	21 514
Ücretli, maaşlı	21 930
Yevmiyeli	8 605
İşveren	47 386
Kendi hesabına	17 644

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2015

sigortalı çalışmazlar, bütün sezon iş bulma garantisine ve iş arama olanağına sahip değildir. Bu nedenle tarım aracısına komisyon ödemek zorunda kalırlar. Buna çocuklar da dahildir. Çocuklar çalışabilmek için, her çalıştıkları günün yevmiyesi üzerinden tarım aracısına komisyon öderler. Bu da hem elde ettikleri gelirin asgari ücretin çok altına düşmesine, hem de tarım aracısı ile bir zorla çalıştırma ilişkisi formu çerçevesinde çalışmalarına neden olur.

Tablo-4, hane halkı fertlerinin esas işteki durumlarına göre 2015 yılı ortalama esas iş gelirlerini göstermektedir. Yevmiye ile çalışanların, diğer çalışma biçimlerine göre en az geliri elde ettikleri ve bütün diğer çalışma biçimlerine göre büyük bir eşitsizliğe maruz kaldıkları görülmektedir. Yevmiye ile çalışmaya en yakın geliri elde eden kendi hesabına çalışan grubu yılda ortalama 17.644,00 TL kazanırken, yevmiye ile çalışanlar 8.605,00 TL kazanmaktadır. Bu da aylık ortalama 717,00 TL'ye tekabül etmektedir.

2015 yılı Aralık ayı için Türk-İş Konfederasyonu'nun belirlediği açlık sınırı dört kişilik bir aile için 1.385 TL, yoksulluk sınırı ise 4.512 TL'dir (7). Bu sayılar göstermektedir ki, yoksulluk gezici mevsimlik tarım işçiliğinde ana sorun alanlarından biridir. Üstelik bu sorun anne ve babanın yevmiye ile tam gün ve bütün ay çalışması ile de aşılanmaktadır.

Gezici tarım işlerinde çalışanların gittikleri yerde konut vb. imkanları da bulunmamakta, elde edilen gelir bu hizmetlere erişimi de olanaksız kılmaktadır. Üstelik, kendi konutunda kalma imkanı olan yerli tarım işçisi her zaman gezici mevsimlik tarım işçisine göre daha yüksek gelir elde etmektedir. Örneğin, 2016 yılı sezon başında Düzce'de belirlenen yevmiye; gezici mevsimlik tarım işçileri için 56,00 TL, yerli işçiler için 70,00 TL'dir (8). Gezici mevsimlik tarım işçileri bu ücret üzerinden tarım aracısına komisyon ödemektedir. Bu tablo-

nun en dramatik sonucu, besin üretiminde çalışan çocukların yeterli besine erişememeleri, dolayısıyla ancak sahip olduklarını tüketerek hayatta kalabiliyor olmalarıdır.

Yoksulluğun çocuklar üzerindeki en bilinen ve en sık görülen etkisi beslenme yetersizliğidir ve bunun çocuklar üzerinde önemli yıkıcı ve kalıcı etkileri bulunmaktadır. Bir çalışmada bunlardan bazıları şöyle özetlenmektedir: "DPT verilerine göre ise, yoksullukla doğru orantılı olarak doğu bölgesinde beş yaş altı beslenme yetersizliği oranları yüzde 25'e kadar çıkabilmektedir. Türkiye'de beş yaş altındaki çocukların yüzde 16'sının boyu yaşına göre kısadır. Türkiye'de kronik malnütrisyon sıklığı ile yoksulluk arasında güçlü bir bağ vardır; doğu bölgesindeki çocuklarda yüzde 30'a kadar çıkabilmektedir." (9).

Bir başka araştırmacıya göre; "1,099 çocuğun beyin görüntülerinin analizine bakılan önemli bir çalışma *Nature Neuroscience*'da yayımlandı (10, Noble ve ark, 2015'ten aktaran). Sonuçlar oldukça net: yıllık 25.000 dolardan az kazanan ailelerin çocuklarının beyin yüzölçümleri yılda 150.000 dolardan çok kazananlardan %6 daha küçük. Beyin kıvrımlarının çokluğu oranında artış gösteren beyin yüzölçümü bilişsel beceriler (öğrenme, muhakeme gibi) ile doğrudan ilişkili. Yoksulların kendi arasındaki kıyaslamalarda da gelir farklılıkları beyin boyutlarına yansıyor. Dil gelişkinliği ve karar mekanizmalarını ölçen bilişsel testlerdeki skorlar yıllık gelir düştükçe azalıyor." Bu etkinin tek nedeni fizyolojik ihtiyaçların karşılanmaması da değildir. Yoksulluk, ebeveynlerin çocukların duygusal, bilişsel gelişimleri için gerekli ilgiyi göstermelerini de beceri veya ortam yetersizlikleri sebebiyle engellemektedir.

Amerikan Pediatri Akademisinin yaptığı bir araştırmaya göre, yoksul ailelere mensup çocuklar orta gelir düzeyindeki ailelerin çocuklarına göre üç milyon daha az kelime duyuyor ve bu çocuğun zihinsel gelişimini olumsuz etkiliyor (11).

Yoksullukla Mücadelede Hukuku Elverişli Bir Araç Haline Getirmek?

Çocukların çalıştırılmaktan, özellikle de işçiliğin en kötü biçimlerinden korunmaları için bildiğimiz hukuk bir araç olabilir ama elverişli bir araç değildir.

Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi, yukarıda da belirtildiği üzere gezici mevsimlik tarım işçiliğini çocuk işçiliğinin en kötü biçimi saymaktadır. Bu da, gezici mevsimlik tarım işçiliğini, 182 No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi kapsamına sokmaktadır. Bu kapsamda (Md. 2, 3, ve 4), gezici mevsimlik tarım işçiliğinde asgari yaş sınırı 18'dir.

Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi'nin kabul edilmesinden sonra yürürlüğe giren Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, düşme ve yaralanma tehlikesi olabilecek şekilde çalışmayı gerektirecek olanlar hariç meyve, sebze, çiçek toplama işlerinde 14 yaşını bitirmiş çocukların çalıştırılabileceğini belirtmektedir (Md.5 Ek-1). Ancak, 14 yaşını dolduran çocukların çalışmasına izin verilen düşme ve yaralanma tehlikesi olmayan meyve, sebze, çiçek toplama işlerinden olsa bile aşağıdaki işlerde 18 yaşından küçükler çalıştırılmazlar:

- Hazırlama, tamamlama ve temizleme işleri,
- Alkol, sigara ve bağımlılığa yol açan maddelerin üretimi işleri,
- Parlayıcı, patlayıcı, zararlı ve tehlikeli maddelere maruz kalma ihtimali bulunan her türlü işler,
- Gürültü ve/veya vibrasyonun yüksek olduğu ortamlarda yapılan işlerde, aşırı sıcak ve soğuk ortamda çalışma gerektiren işler,
- Sağlığa zararlı ve meslek hastalığına yol açan maddeler ile yapılan işler,
- Fazla dikkat isteyen ve aralıksız ayakta durmayı gerektiren işler,

- Parça başı ve prim sistemi ile ücret ödenen işler,
- Eğitim amaçlı işler hariç iş bitiminde evine veya ailesinin yanına dönmesine imkan sağlamayan işler,
- İşyeri hekimi raporu ile fiziki ve psikolojik yeterliliklerinin üzerinde olan işler,
- Eğitim, deney eksikliği, güvenlik konusunda dikkat eksikliği getirme ihtimali olan işler.

Türkiye'de ürün bazında bu risklerin analizi yapılmamıştır. Örneğin, kayısı tarımında islimleme işleri, tam gün aşırı ısıcağa ve güneş ışığına maruz kalınarak yapılan yaz aylarında ürün toplama, tütün toplama gibi işler yukarıda sayılı haller bakımından değerlendirilmelidir (13). Bütün tarım işleri tam gün ayakta kalmayı gerektirmektedir. Bu maddenin gereği gibi uygulanabilmesi için, Türkiye'de çocuk emeğinin bulunduğu tarım ürünleri bakımından kapsamlı bir risk değerlendirmesinin bulunması gerekmektedir.

Düşme ve yaralanma tehlikesi olmayan ve yukarıda sayılı riskleri içermeyen tarım işlerinde 14 yaşını doldurmuş çocuklar çalışabileceklerdir. Ancak bu durumda da aşağıdaki koşullara uyulması gerekmektedir:

1. Çocuğun zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olması,
2. Yaptıkları işin hafif işlerden olması;
  - Bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine engel olmaması
  - Eğitime devam edenlerin okullarına devamına ve başarılarına engel olmaması
3. Gelişmelerini, sağlık ve güvenliklerini tehlikeye sokabilecek herhangi bir riske (Tecrübe eksik-

Tablo-5: Türkiye'nin onayladığı çocuk işçiliği ile ilgili ILO Sözleşmeleri

Sözleşme adı	ILO Kabul Tarihi	Resmi Gazete Yayın Tarihi
15 No'lu Asgari Yaş (Trimciler ve Ateşçiler) Sözleşmesi	29.10.1921	02.06.1959
58 No'lu Asgari Yaş (Deniz) Sözleşmesi (Revize)	22.10.1936	02.06.1959
59 No'lu Asgari Yaş (Sanayi) Sözleşmesi (Revize)	03.06.1937	25.02.1993
77 No'lu Gençlerin Tıbbi Muayenesi (Sanayi) Sözleşmesi	19.09.1946	15.08.1984
102 No'lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi	28.06.1952	15.10.1974
123 No'lu Asgari Yaş (Yeraltı İşleri) Sözleşmesi	22.06.1965	02.10.1991
138 No'lu Asgari Yaş Sözleşmesi	06.06.1973	21.06.1998
182 No'lu En Kötü Biçimleri Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi	17.06.1999	27.06.2001

liği, mevcut veya muhtemel riskler konularında bilgisizlik gibi sebeplerden kaynaklanacak) karşı korunmalarını sağlayacak tedbirlerin alınmış olması,

4. Çocuğun ve genç işçinin işe yerleştirilmesinde ve çalışması süresince güvenliği, sağlığı, bedensel, zihinsel, ahlaki ve psikososyal gelişimi, kişisel yatkınlık ve yeteneklerinin dikkate alınması.

Bütün bu koşullar İş Kanunu ve ona bağlı çıkartılan yönetmelik ile düzenlendiğinden, bu Kanunun 50'den az işçi çalıştıran tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerlerinde uygulanmayacağını öngören 4. maddesi, bu düzenlemelerden çocukların yararlanmasını engellemektedir.

Hem çalışma yaşı bakımından kafa karışıklıklarına neden olmakta hem de çocuk çalıştırılan işyerlerinin denetlenmesi fiilen mümkün olmamaktadır. Bu düzenleme, rutin denetimleri engellemektedir. İhbar üzerine denetim ise, ihbarın yapıldığı ayı takip eden ayın iş planına alınarak ve bölge müdürlüğünden gelen denetçiler aracılığıyla gerçekleştirildiğinden gezici mevsimlik tarım ile uyumlu değildir. İl ve ilçelerde valiler veya kaymakamlar jandarma aracılığıyla Kabahatler Kanunu'na muhalefet çerçevesinden denetim yapmakta, bunun sonucu ise çocuğunu çalıştıran aileye para cezası uygulamaktadır (14).

Hukuk yolu ile müdahaleden genellikle yasaklar ve cezalar anlaşılmaktadır. Oysa ihtiyaç olan insancıl hukuktur. Hukuk bu alanda etkili olacak ise; çocukların çalıştırılmasını yasaklayarak değil, çocuğu çalışmak zorunda bırakan yoksulluğa sebebiyet verecek faaliyetleri yasaklayıp, ortadan kaldırıcı faaliyetleri mecbur kılarak olabilecektir.

Bu kapsamda öncelikle ve asgari olarak şu alanların hem mevzuatta hem idari olarak düzenlenmesi gerekir:

1. Her ebeveynin çocuğu için yeterli yaşam standardı sağlamasına elverişli bir temel gelir güvencesine kavuşturulması,

2. Gezici mevsimlik tarım işlerinde çalışan yetişkinler için yevmiye/ücret belirlenirken geçiciliğin, geziciliğin yarattığı risklerin ve ailenin geçim ihtiyacının dikkate alınması,

3. Gezici mevsimlik tarım işçilerinin iş bulmaları, sosyal güvencelerinin olmasını sağlayacak bir kayıt sisteminin kurulması

4. Gezici mevsimlik tarım işlerinde çalışanlar için konut, tıbbi bakımdan yararlanma ve ebe-

veynlerin çalışma saatlerinde çocukların bakımı için elverişli hizmetlerin sunulması,

5. Çocukların buldukları yerde hak ve ihtiyaçlarına uygun hizmetlerden yararlanmasını sağlayacak planlama yapılması,

6. Gezici tarım işlerinde asgari yaşı 18 olarak tespit edilmesi.

Sonuç olarak; gezici mevsimlik tarım işlerinde çalışmak, çocukları gelişimlerine uygun olmayan koşullarda yaşamak zorunda bırakan koşulların sonucu olarak ortaya çıkmakta ve bu durumu yeniden üretmek kalıcılaşmaktadır. Bu nedenle sadece sonuçla değil, sebeple uğraşan bir yaklaşıma ihtiyaç bulunmaktadır.

Kaynaklar

1. ILO. "Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi" Erişim: http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377311/lang--tr/index.htm
2. Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi, Ulusal Program 2003, sf.29
3. <http://disk.org.tr/2015/04/disk-ar-turkiyede-cocuk-isciligi-gercegi-raporu-2015/>
4. Poverty Reduction Begins with Children. New York: UNICEF, 2000. TÜİK Haber Bülteni. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21584>
6. TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Erişim: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1011)
7. Erişim: <http://www.turkis.org.tr/ARALIK-2015-ACLİK-ve-YOKSULLUK-SINIRI-d934#sthash.ss4sA4ZL.dpuf>
8. <http://www.oncurtv.com/ekonomi/findik-yevmiyesi-belli-oldu-h121837.html>
9. <http://bianet.org/bianet/cocuk/35699-yoksulluk-ve-cocuklar-uzerine-etkileri>
10. <http://www.birgun.net/haber-detay/gelir-duzeyi-beyin-yuzeyi-130046.html>
11. <http://www.egitimpedia.com/3-yasinda-zekanin-anahtari-diyalogla-kazanilan-kelime-hazinesi/>
12. ÇSGB. "Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" Yürürlük: 6.4.2004 tarih ve 25425 sayılı R.G. Değişiklik 21.2.2013 tarih ve 28566 sayılı R.G.
13. Köksal N, Gökırmak M, Hasanoğlu HC, Yıldırım Z, Gültek A. "Kayısı Kükürtlemesi Yapan İşçilerde Sülfür Dioksit Maruziyetinin Solunum Sistemi Üzerine Etkisi" Türkiye Tıp Dergisi. 2001; 8(2): 56-63.
14. <http://www.orduolay.com/gundem/cocuk-calistiran-affedilmiyor/7982.>●